

EU:s RIKTLINJER OM BARN OCH VÄPNAD KONFLIKT

I. BARN OCH VÄPNAD KONFLIKT

1. Enbart under det senaste decenniet uppskattar man att väpnade konflikter har krävt mer än två miljoner barns liv och lemläst ytterligare sex miljoner. Konflikter berövar barn föräldrar, vårdare, grundläggande sociala tjänster, sjukvård och utbildning. Det finns ungefär tjugo miljoner fördrivna barn och flyktingbarn, medan andra hålls som gisslan, har förts bort eller fallit offer för människohandel. System för registrering av nyfödda och rättssystem för ungdomsbrottslingar kollapsar. Man uppskattar att det ständigt finns minst 300 000 barnsoldater som deltar i konflikter.
2. Barn har särskilda behov både på lång och kort sikt efter en konflikt, t.ex. av att spåra upp familjemedlemmar, av rehabilitering och social återanpassning, psykosociala rehabiliteringsprogram, medverkan i program för avväpning, demobilisering och återanpassning samt inom övergångsbestämmelser i rättssystemet.
3. I många situationer rådet det ett straffrihetsklimat för dem som begår sådana brott mot barn som är förbjudna enligt såväl internationell humanitär rätt som Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen.
4. Konventionen om barnets rättigheter har ratificerats av nästan alla men har långt ifrån fått en allmän tillämpning. Särskilt vid väpnade konflikter är barnen oproportionerligt hårt utsatta på många olika sätt och med långverkande effekter. Konsekvenserna av väpnade konflikter för framtida generationer kan bilda grogrunden för fortsatta eller på nytt uppflammande konflikter. Syftet med det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om barns medverkan i väpnade konflikter är att motverka denna situation.

II. SYFTE

5. Att främja och skydda barnets rättigheter är en prioritet för EU:s politik för mänskliga rättigheter. Europeiska unionen anser det ytterst viktigt att ta itu med frågan om barn och väpnad konflikt, dels därför att barnen är vår framtid, dels därför att de har rättigheter så som fastställs i konventionen om barnets rättigheter, i de fakultativa protokollen till denna och i andra internationella och regionala instrument för mänskliga rättigheter. EU strävar efter att öka medvetenheten om denna fråga genom att framhäva EU:s insatser på detta område, såväl inom EU som gentemot tredje land.
6. EU avser att ta itu med konsekvenserna av väpnad konflikt för barn på kort, medellång och lång sikt på ett effektivt och övergripande sätt, genom att utnyttja den uppsättning av verktyg som står till EU:s förfogande och bygga på såväl tidigare som pågående insatser (översikt över EU:s verksamhet i bilaga I). EU:s mål är att påverka tredje land och icke-statliga aktörer att genomföra internationella normer och standarder för mänskliga rättigheter och humanitär rätt samt regionala och internationella rättsliga instrument för mänskliga rättigheter (se bilaga II) och att vidta effektiva åtgärder för att skydda barn från effekterna av en väpnad konflikt och få ett slut på utnyttjandet av barn i arméer och väpnade grupper samt få ett slut på straffriheten.

III. PRINCIPER

7. EU är grundat på principerna om frihet, demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt på rättsstatsprincipen. Dessa principer är gemensamma för medlemsstaterna. Respekt för de mänskliga rättigheterna ingår som ett av de viktigaste målen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP), som inbegriper den europeiska säkerhets- och försvarspolitiken (ESFP). Respekt för de mänskliga rättigheterna utgör också en del av gemenskapens politik i fråga om handels- och utvecklingssamarbete och humanitär bistånd.
8. Att främja och skydda alla barns rättigheter är en prioriterad fråga för EU och medlemsstaterna. I sitt arbete med att säkerställa skyddet för de barn som påverkas av en väpnad konflikt vägleds EU av relevanta internationella och regionala normer och standarder för de mänskliga rättigheterna och humanitär rätt, bl.a. de som återges i bilaga II.

9. EU stöder det arbete som utförs av relevanta aktörer, framför allt FN:s generalsekreterare, FN:s generalsekreterares särskilda representant för barn och väpnad konflikt, Unicef, FN:s utvecklingsfond för kvinnor, kontoret för FN:s högkommissarie för de mänskliga rättigheterna, UNHCR, UNDP, Kommittén för barnets rättigheter, Kommittén för de mänskliga rättigheterna, Europarådet, OSSE/ODIHR, samt FN:s särskilda mekanismer och andra relevanta aktörer, t.ex. ICRC, nätverket för människors säkerhet och civilsamhällets organisationer. EU kommer att aktivt bidra till och arbeta med dessa aktörer för att se till att befintliga internationella skydd för barnets rättigheter förstärks och genomförs effektivt.

IV. RIKTLINJER

Regelbunden övervakning, rapportering och bedömningar bildar grunden för identifiering av de situationer som kräver EU-insatser. När det gäller EU-ledda krishanteringsoperationer kommer beslutsfattandet att ske från fall till fall med tanke på det eventuella mandatet för den specifika åtgärden och de medel och den kapacitet som står till EU:s förfogande.

A. Övervakning och rapportering

10. I sina regelbundna rapporter och när så är relevant kommer EU:s missionschefer, missionschefer för civila operationer, EU:s militära befälhavare (genom befälsordningen) och EU:s särskilda representanter att ta med en analys av konsekvenserna av en konflikt eller en överhängande konflikt för barn. I rapporterna bör man särskilt ta upp kränkningar och missbruk av barn, arméers och väpnade grupper rekrytering och insättande av barn i strid, dödande och lemlästade av barn, attacker mot skolor och sjukhus, blockering av humanitära insatser, sexuellt och könsgrundat våld mot barn och bortförande av barn samt de åtgärder som parterna har vidtagit för att bekämpa dem. I sin normala rapportering kommer de om lämpligt att ta med regelbundna utvärderingar av EU-insatsernas effekter och påverkan på barn i konfliktsituationer. Lärdomar från EU:s krishanteringsoperationer kan utgöra en annan viktig informationskälla för berörda arbetsgrupper, förutsatt att informationen inte är sekretessbelagd.

11. Kommissionen kommer att rikta rådets och medlemsstaternas uppmärksamhet mot relevant rapportering på detta område och om det är lämpligt och nödvändigt lämna ytterligare uppgifter om gemenskapsfinansierade projekt inriktade på barn och väpnad konflikt och rehabilitering efter konflikter. Medlemsstaterna skall bidra till denna översikt genom att lämna information om bilaterala projekt på detta område.

B. Utvärdering och rekommendationer till åtgärder

12. Rådets arbetsgrupp för de mänskliga rättigheterna kommer att i nära samordning med andra berörda arbetsgrupper på grundval av ovan nämnda rapporter och annan relevant information, t.ex. rapporter och rekommendationer från FN:s generalsekreterare (inklusive förteckningen över de parter i väpnade konflikter som rekryterar eller använder barn enligt bilagan till FN:s säkerhetsråds årliga rapport om barn och väpnad konflikt), FN:s generalsekreterares särskilda representant för barn och väpnad konflikt, Unicef, FN:s särskilda mekanismer, de FN-organ som övervakar efterlevnaden av resolutionen om de mänskliga rättigheterna samt från icke-statliga organisationer, regelbundet söka identifiera situationer där EU:s insatser behövs, särskilt när oroande situationer uppstår som kräver omedelbar uppmärksamhet, och lämna rekommendationer för sådana insatser till lämplig nivå (KUSP/Coreper/rådet).

C. EU:s verktyg för insatser i förbindelserna med tredje land

EU har många olika verktyg för insatser till sitt förfogande. EU kommer att bygga på befintliga initiativ för att konsolidera, förstärka och påskynda EU:s insatser för barn som påverkas av väpnad konflikt (se bilaga I). EU förfogar dessutom över bl.a. följande verktyg:

13. Politisk dialog: Den del av den politiska dialogen mellan EU och tredje land och regionala organisationer som rör de mänskliga rättigheterna skall när så är relevant omfatta alla aspekter av barnets rättigheter och välfärd i situationer före, under och efter en konflikt.

14. Demarcher: EU kommer att göra demarcher och utfärda offentliga uttalanden för att uppmana berörda tredje länder att vidta effektiva åtgärder för att säkra skyddet för barn från konsekvenserna av en väpnad konflikt, sätta stopp för användningen av barn i arméer och väpnade grupper och få slut på straffriheten. EU:s särskilda representanter och missionschefer kommer att få till uppgift att när det är tillämpligt ta upp ärendet med icke-statliga aktörer. EU kommer när så är lämpligt också att reagera på den positiva utveckling som äger rum.
15. Multilateralt samarbete: Gemenskapen har inlett finansiering av projekt som rör barn och väpnad konflikt på flera områden, särskilt för avväpning, demobilisering, återanpassning och rehabilitering samt genom humanitärt bistånd. Kommissionen kommer att undersöka möjligheterna att utöka ett sådant stöd, t.ex. i samband med landstrategidokument och halvtidsöversyner. Medlemsstaterna skall likaledes i sina bilaterala samarbetsprojekt försöka avspegla prioriteringarna i dessa riktlinjer.
16. Krishanteringsoperationer: Under planeringsprocessen bör frågan om skydd för barn beaktas på adekvat sätt. I länder där EU har inlett krishanteringsoperationer och med tanke på mandatet för operationen och de medel och den kapacitet som står till EU:s förfogande bör den operativa planeringen i förekommande fall beakta barns särskilda behov, särskilt unga flickors utsatthet. I enlighet med relevanta resolutioner från FN:s säkerhetsråd kommer EU att ägna särskild uppmärksamhet åt barns skydd, välfärd och rättigheter i väpnad konflikt när EU vidtar åtgärder för att upprätthålla fred och säkerhet.
17. Med hjälp av de många verktyg som står till förfogande kommer EU att sträva efter att barns särskilda behov beaktas i förebyggande strategier och i strategier för tidig varning samt i konkreta konfliktsituationer, fredsförhandlingar och fredsavtal, genom säkerställande av att brott som förövas mot barn undantas från all amnesti, vid återuppbyggnad, rehabilitering, återanpassning och långsiktig utveckling efter konflikten. I detta sammanhang kommer EU att utnyttja och bygga på de erfarenheter som gjorts inom FN:s system och regionala organisationer. Flickor och de barn som är flyktingar, fördrivna, separerade från familjen, bortförda, smittade med HIV/aids, handikappade, utsatta för sexuellt utnyttjande eller frihetsberövade är särskilt utsatta.

18. Utbildning: Man bör beakta konsekvenserna av dessa riktlinjer i EU:s samordnade utbildningskoncept för krishantering.
19. Övriga åtgärder: EU skulle kunna överväga att när det är lämpligt utnyttja andra verktyg som står till dess förfogande, t.ex. införandet av riktade åtgärder.

V. GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING

20. Arbetsgruppen för de mänskliga rättigheterna uppmanas
 - a) att övervaka genomförandet av EU-åtgärder som vidtas enligt dessa riktlinjer och i detta syfte utforma närmare regler som gör punkt 12 operativ; i detta sammanhang hänvisas det till GAC:s slutsatser från den 25 juni 2001 där det erinras om att gemenskapsåtgärderna bör vara förenliga med EU:s verksamhet som helhet betraktat,
 - b) att främja och övervaka integreringen av frågan om barn och väpnad konflikt i EU:s samlade politik och verksamhet som är relevant,
 - c) att fortgående se över dessa riktlinjers genomförande i nära samordning med berörda arbetsgrupper, de särskilda representanterna, missionschefer, missionschefer för civila operationer och EU:s militära befälhavare (genom befälsordningen),
 - d) att fortsätta att efter behov undersöka ytterligare sätt att samarbeta med FN och andra internationella och regionala mellanstatliga organisationer, icke-statliga organisationer och företagsaktörer på detta område,
 - e) att årligen rapportera till KUSP om de framsteg som görs för att uppfylla målen i dessa riktlinjer,
 - f) att lägga fram en utvärdering av dessa riktlinjer för rådet två år efter det att de har antagits, med rekommendationer till förbättringar eller uppdateringar efter behov,

- g) att på denna grund överväga att inrätta en kontaktpunkt (t.ex. en särskild expertgrupp eller en särskild representant) för att säkerställa att dessa riktlinjer genomförs i framtiden.
-

EU:s verksamhet på området barn och väpnad konflikt (ORIENTERANDE)

GUSP-instrument

1. Rådets slutsatser av den 10 december 2002 (dok. 15138/02, sidan 9).
2. Gemensamma ståndpunkter om mänskliga rättigheter, demokratiska principer, rättsstatsprincipen och sunt styrelseskick i Afrika (98/350/GUSP).
3. Gemensamma ståndpunkter om Rwanda, Somalia, Sierra Leone, Zimbabwe, Demokratiska republiken Kongo, Nigeria, Liberia, Angola, Kuba (inklusive införande av riktade sanktioner i vissa fall).
4. Gemensam ståndpunkt om den internationella brottmålsdomstolen (2001/433/GUSP, ändrad genom gemensam ståndpunkt 2002/474/GUSP).
5. Gemensamma åtgärder (Demokratiska republiken Kongo, Sydossetien, Bosnien–Hercegovina, olika särskilda representanter) och gemensamma strategier (Ryssland, Ukraina, Medelhavsområdet).
6. EU:s uppförandekod för vapenexport, antagen den 8 juni 1998. Arbetet pågår med att införa kontroller inom hela EU av export av paramilitär utrustning.
7. Gemensam ståndpunkt om konfliktdiamanter och rådets förordning om genomförande av Kimberleyprocessens certifieringssystem för den internationella handeln med rådiamanter (dok. 15328/02).
8. Riktlinjer för EU:s politik gentemot tredje land om tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (dok. 7369/01) och arbetsdokument för genomförandet av riktlinjerna (dok. 15437/02).
9. Europeiska unionens riktlinjer i fråga om dödsstraff (dok. 9199/98).
10. Europeiska unionens riktlinjer för dialoger om de mänskliga rättigheterna (dok. 14469/01).

Krishantering (ESFP)

11. Rådets slutsatser av den 16 juni 2003 om Operation Artemis i Bunia i Demokratiska republiken Kongo (dok. 10369/03).
12. Krishanteringsoperationer i Bosnien–Hercegovina, f.d. jugoslaviska republiken Makedonien.
13. Rådets slutsatser om EU-/FN-uttalandet om samarbetet mellan de båda organisationerna i fråga om krishantering (dok. 12875/03).
14. Rådets slutsatser av den 21 juli 2003 om samarbetet mellan EU och FN i fråga om krishantering: skydd för civilbefolkningen i EU-ledda krishanteringsoperationer (dok. 11439/03).
15. Utkast till riktlinjer om skydd för civilbefolkningen i EU-ledda krishanteringsoperationer (dok. 14805/03).

16. Ett övergripande EU-koncept för missioner på rättsstatsområdet vid krishantering, inbegripet bilagorna (dok. 9792/03).
17. Genomförandet av EU:s program för förebyggande av våldsamma konflikter (dok. 10680/03). Detta program behandlar de olika EU-initiativ som tagits i samband med konfliktförebyggande, inklusive utbildning av tjänstemän.
18. Harmoniserad utbildning för EU:s civila personal i krishantering och rekrytering (dok. 11675/1/03) och gemensamma kriterier för utbildning i EU-civila delar av krishantering (dok. 15310/03).
19. EG har bidragit till att öka FN:s kapacitet på sådana områden som snabb insatsförmåga, utbildning, avväpning, demobilisering och återanpassning. Kommissionen och den politiska enheten vid rådets generalsekretariat har också utarbetat "konfliktindikatorer" (bevakningslistor över länder i svåra situationer). Ett programexempel är samarbetet med Afrikanska unionen för att förbättra dess kapacitetsuppbyggnad för fredlig konfliktlösning och sådant "Desk to Desk"-samarbete med partnerländer som täcker sådana specifika sektorer som olaglig export av timmer och vattenresurser.

Gemenskapsinstrument (utvecklingssamarbete, handel, humanitärt bistånd)

20. Rådets resolution om företagens sociala ansvar (dok. 5049/03).
21. Olika handels- och samarbetsavtal, särskilt AVS–EG-partnerskapsavtalet (Cotonouavtalet), innehåller särskilda bestämmelser om barn, konfliktförebyggande och mänskliga rättigheter.
22. Bistånd och skydd för utsatta barn ses i ett vidare sammanhang med fattigdomsutrotning och ligger därför inom ramen för EG:s utvecklingssamarbete. Barn är en viktig grupp i fokus för externt bistånd, särskilt inom sådana politiska sektorer som utbildning och hälsa. EG finansierar många insatser för barn genom ECHO, EUF och Europeiskt initiativ för demokrati och mänskliga rättigheter.
23. Bistånd och skydd för barn som medverkar i väpnade konflikter kanaliseras via ett antal kommissionsprogram. Främjandet av barnens rättigheter var en av prioriteringarna för finansiering enligt Europeiskt initiativ för demokrati och mänskliga rättigheter 2001 och har integrerats i finansieringen för perioden 2002–2004.

24. Insatser för barn var en av prioriteringarna för ECHO:s strategi 2003. ECHO har tidigare stött humanitära insatser som bl.a. omfattade barn. Exempel på projekt under 2001 och 2002 är bl.a. demobiliserings-, rehabiliterings- och återanpassningsprojekt (Uganda), hälso- och nutritionsprojekt (Sudan, Colombia, Palestina), psykosocialt stöd (Sierra Leone, Sudan, Västbanken, Gazaremsan och Libanon), finansiering av skolor i uppsamlingsläger för fördrivna personer (bl.a. Demokratiska republiken Kongo, Sudan, Sierra Leone, f.d. jugoslaviska republiken Makedonien), uppspårning av familjer och återförening (Colombia).
25. ECHO har också finansierat forsknings- och företrädarverksamhet för Rädda barnen, belgiska Röda korset m.fl. och planerar att stödja Unicef:s initiativ för att förbättra tillgången till kvalitetsuppgifter om barn som berörs av väpnade konflikter.

Verksamhet i internationella forum

26. Resolutioner om barnets rättigheter framlagda av EU gemensamt med gruppen med latinamerikanska och västindiska stater (GRULAC) i Kommissionen för de mänskliga rättigheterna och i tredje kommittén inom FN:s generalförsamling varje år. Dessa resolutioner innehåller punkter om barn och väpnad konflikt.
27. EU:s uttalanden i och bidrag till säkerhetsrådet, FN:s generalförsamling, FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna och den extra sessionen i Förenta nationernas generalförsamling (8–10 maj 2002), Monterreyöverenskommelsen.

Europaparlamentet

28. Europaparlamentet uppmanade i sin årsrapport för 2003 (antagen i september) rådet att anta en begränsad strategi för barn och väpnad konflikt.
29. Gemensamma parlamentariska AVS–EU-församlingen antog en resolution om barn och väpnad konflikt under mötet i Rom den 12 oktober efter den rapport från två av dess medlemmar som offentliggjordes i juni 2003.

Relevanta internationella och regionala instrument

Barnets rättigheter

- Konvention om barnets rättigheter, 1989.
- Andra fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om barn som är inblandade i väpnade konflikter, 2002.
- Första fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi, 2002.
- Afrikanska stadgan om barns rättigheter och välfärd, 1990.
- ILO:s konvention nr 182 om förbud mot och omedelbara åtgärder för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete, 1999.

Internationell humanitär lagstiftning, flyktingar och internflyktingar

- Genèvekonventionen angående krigsfångars behandling, 1949.
- Genèvekonventionen angående skydd för civilpersoner under krigstid, 1949.
- Tilläggsprotokoll till Genèvekonventionerna av den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter (Protokoll I), 1978.
- Tilläggsprotokoll till Genèvekonventionerna av den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i icke-internationella väpnade konflikter (Protokoll II), 1977.
- Konvention angående flyktingars rättsliga ställning, 1951.
- Protokoll angående flyktingars rättsliga ställning, 1967.
- Riktlinjer beträffande internflyktingar, 1998.

Internationell straffrätt

- Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen, 2002.
- Ändrad stadga för Internationella tribunalen för lagföring av personer som är ansvariga för allvarliga brott mot internationell humanitär rätt begångna på f.d. Jugoslaviens territorium sedan 1991, 1993 (ändrad 1998, 2000, 2002).
- Stadga för Internationella tribunalen för Rwanda, 1994.

Säkerhetsrådets resolutioner

- Säkerhetsrådets resolution 1261 (1999).
 - Säkerhetsrådets resolution 1314 (2000).
 - Säkerhetsrådets resolution 1379 (2001).
 - Säkerhetsrådets resolution 1460 (2003).
-